IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

TA’LIM SOHASIDA PSIXOLOGIK XIZMATNI TASHKIL ETISHNING TAMOYILLARI

To’rayeva Nigora Boboyor qizi
TerDPI Tayanch doktoranti
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20613988

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim sohasida psixologik xizmatni tashkil etishning shart-sharoitlari , psixologik xizmatni tashkil etishda amal qilish lozim bo`lgan qoidalar haqida ma’lumotlar keltirilgan.

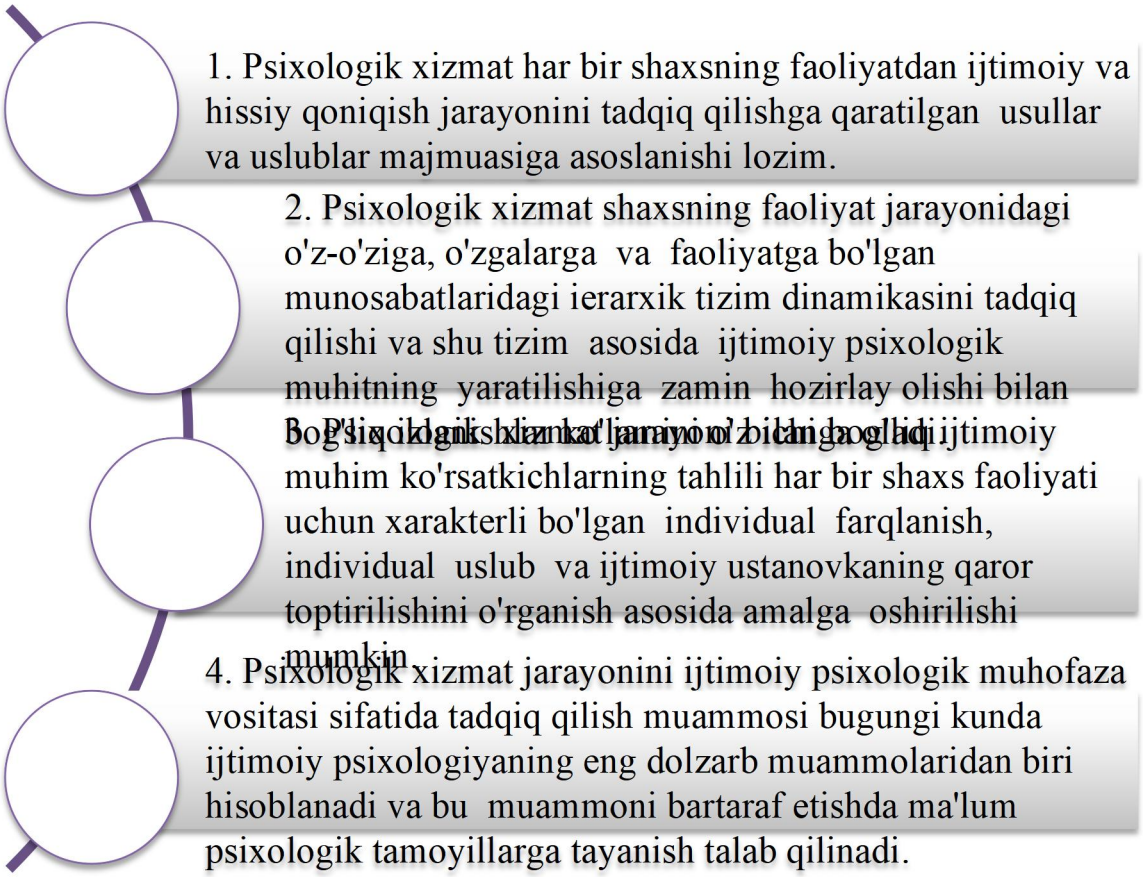
Kalit so’zlar: Psixologik xizmat, psixologik xizmat metodologiyasi, koeffitsienti, psixodiagnostika, psixologik maslahat, psixologik korreksiya.

Psixologik xizmat - ijtimoiy psixologik muammo sifatida talqin qilinar ekan, barcha rivojlangan mamlakatlardagi kabi, O`zbekistonda ham mazkur psixologik xizmat muammosining qay tariqa va qanday ilmiy-tashkiliy asoslarda bartaraf etilayotganligini o`rganish, tahlil qilish va talqin qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki, Respublikada psixologik xizmatga oid olib borilayotgan nazariy-ilmiy va amaliy-uslubiy tadqiqotlar ko`lamiga ma'lum tartibda baho bermay turib, O`zbekistonda psixologik xizmatni yanada takomillashtirish va rivojlantirish masalasi haqida fikr mulohaza yuritib bo`lmaydi.

O`zbekistonda psixologik xizmat tarkib topishining dastlabki ildizlari va intihosi asrimizning 30-yillaridagi pedologiya fani va pedologik xizmat faoliyatlariga borib taqaladi.

Mazkur yillarda ta'lim jarayonini tashkil etish va rivojlantirish o`quvchi va o`qituvchi faoliyati bilan bog`liq psixologik omillarga asoslangan va bu talaygina yaxshi natijalar ham bergan. Biroq, afsuski, o`sha davrda sobiq ittifoq mafkurasi va xalq ta'limi o`rtasida paydo bo`lgan ayrim ob'ektiv va sub'ektiv ziddiyatlar oqimi umumta'lim maktablari uchun muhim ahamiyat kasb etgan pedologik xizmat ildiziga bolta urdi va uni rasmiy tarzda yo`qqa chiqardi. Natijada, pedagogik psixologiya yo`li bilan bajariladigan barcha ishlar maktabda faqat pedagogik yondashuvlar asosidagina amalga oshirildi. Shunday bo`lsa-da, O`zbekistondagi umumta'lim tizimi bilan bog`liq izlanishlar va tadqiqotlar to`xtab qolgani yo`q. Ayniqsa, P. I. Ivanov, V. E. Chudnovskiy, M.G. Davletshin, M. Vohidovlar tomonidan ishlab chiqilgan qator ilmiy va metodik tavsiyalar maktabda psixologik xizmat tatbiqini yaratish uchun ma'lum darajada asos bo`lib keldi.

Psixologik xizmatning metodologik asoslari sifatida talqin qilingan mazkur fikr-mulohazalar ijtimoiy psixologiya fanining quyidagi amaliy-tatbiqiy yo`nalishlariga bugungi kunning eng dolzarb muammolari sifatida qarashni taqozo etadi:

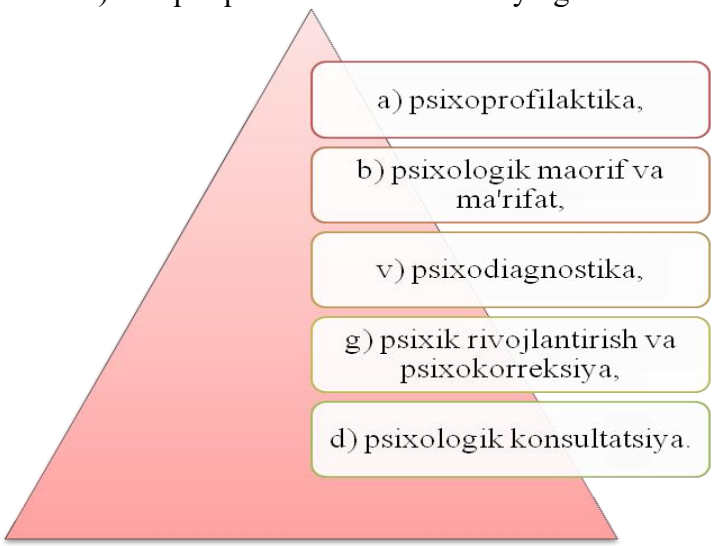

Xuddi ana shu yo`nalishlar O`zbekistonda psixologik xizmatning bugungi holati va o`ziga xos istiqbollariga baho berishda ma'lum nazariy hamda metodologik manba sifatida xizmat qiladi.

Psixologik xizmatda tadqiqot va ta'sir o`tkazish ob'ekti maktabgacha yoshdagi bolalar, o`quvchilar, maxsus o`quv yurti va oliy maktab, kollej talabalari, o`qituvchilar, ota-onalar bo`lib hisoblanadi, ularni alohida yoki guruhiy shaklda tadqiq qilish mumkin.

Psixologik xizmat **uch asosiy bo`g`indan** tuzilgan:

1) Aniq o`quv muassasasida ishlaydigan bolalar amaliy psixologi.

2) Tuman xalq ta'limi qoshidagi tashhis markazi.

3) Respublika kasb-hunarga yo`naltirish va psixologik-pedagogik tashhis markazi.

Psixologik xizmat **metodlari** turli tuman bo`lishi mumkin:

a) maktabgacha va maktab ta'lim xodimlari, o`quvchilar, talabalar bilan ma'ruzalar turkumi, aholining psixologik

madaniyatini o`stirish maqsadida trening mashg`ulotlari o`tkazish;

b) ilmiy ommabop adabiyotlarni yaratish va ularni tarqatish;

v) ommaviy axborot vositalarida chiqishlar;

g) psixodiagnostik tadqiqotlar o`tkazish, metodikalar ishlab chiqish (test savol varaqasi, tajriba, kuzatish, suhbat va boshqalar);

d) psixologik maslahat berish;

e) psixologik konsiliumlar o`tkazish;

j) ta'lim va tarbiya beruvchi dasturlardan foydalanib psixodrama, psixokorreksion treninglarni amalga oshirish;

z) psixologik tadqiqot ob'ektining psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda o`quv dasturi, o`quv tarbiya rejalarini tahlil qilish va hokazolar.

Hozirgi bosqichda psixologik xizmat faoliyatining 2 yo`nalishi: dolzarb va kelajak yo`nalishlari mavjud.

**Dolzarb yo`nalish** o`quvchilar ta'lim tarbiyasidagi qiyinchiliklar, ular xulq-atvoridagi, muloqotdagi va shaxsi shakllanishidagi buzilishlar bilan bog`liq muammolarni hal qilishga qaratilgan.

**Kelajak yo`nalishi** har bir bola individualligini rivojlantirishga, jamiyatda yaratuvchanlik hayotiga psixologik tayyorlikni shakllantirishga qaratilgan. Psixolog pedagogik jamoa faoliyatiga har bir o`quvchi shaxsi garmonik rivojlanish imkoniyatlari haqida asosiy psixologik g`oyani olib kiradi. Ikki yo`nalish ham bir-biri bilan bog`liq.

Psixologik xizmatni uch nuqtai nazardan qarab chiqish mumkin: ilmiy nuqtai nazar, tashviqot nuqtai nazar va amaliy nuqtai nazar. Ilmiy nuqtai nazar, tashviqot nuqtai nazar va amaliy nuqtai nazarlarning birligi **psixologik xizmat predmetini** tashkil etadi.

Ilmiy nuqtai nazar – psixologik xizmatning metodologik muammolarini ishlab chiqishni nazarda tutadi. Bu yo`nalish ijrochilarining asosiy funksiyasi maktab psixologik xizmatida ishning psixodiagnostik, psixokorreksion va rivojlantiruvchi metodlarini ishlab chiqish va nazariy asoslashga bag`ishlangan ilmiy tadqiqotlarni o`tkazishdan iborat.

Psixologik xizmatning eng yuqori darajasi oliy va o`rta maxsus ta'lim vazirligi qoshidagi psixologik xizmatni tashkil etish va boshqarishning muvofiqlashtirilgan Respublika tashhis markazi tariqasida xizmat qiladi. Bu markazning psixologlar, pedagoglar va tibbiy xodimlardan iborat 3-5 kishilik doimiy ishlaydigan xodimlari bo`lishlari zarur.

Xalq ta'limi tizimida psixologik xizmat uch bosqichdan iboratdir:

1. Yuqori bosqich – psixologiya kafedralari tomonidan psixologik markazlarning buyurtmalariga binoan ilmiy-amaliy hujjatlar, ko`rsatmalar va metodikalar ishlab chiqariladi.

2. O`rta bosqich – psixologik markazlar tomonidan yangi diagnostik amaliyotga tatbiq qilib ko`riladi.

3. Quyi yoki ommaviylashgan darajada barcha amaliy psixologlar faoliyatini yo`lga qo`yadilar.

Xulosa. Psixolog o‘zining inson xulq atvori va psixik faoliyati, psixik taraqqiyotning yosh qonuniyatlari haqidagi kasbiy bilimlarga, ularning o‘quvchilar va kattalar, tengdoshlari bilan o‘zaro munosabat xususiyatlariga,o‘quv tarbiya jarayonini tashkil etishga bog‘liqligiga tayanib, bolaga individual yondashuv imkoniyatlarini ta’ minlaydi, uning qobiliyatlarini aniqlaydi, normadan chetlashishlarning bo‘lishi mumkin bo‘lgan sabablarini psixologik-pedagogik korreksiya qilish yo‘llarini aniqlaydi. Bu bilan psixologik xizmat maktabda o‘quv tarbiya ishining mahsuldorligini oshirishga, ijodiy faol shaxsni shakllantirishga imkon beradi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Ibraimov, X., Azimova, Z., & Otaboeva, Z. (2023). Pedagogical peculiarities of studying group solidarity in the student community. *Science and innovation*, *2*(B12), 108-113.
2. Davletshin, M. (2002). Umumiy psixologiya. TDPU.
3. T.Z.Nishanova, SH.T.Alimbayeva,M. V.Sulaymonov. Psixologik xizmat. Darslik. Toshkent-2014
4. Bannayev, M. S. (2021). O‘zbeksitonda maktabgacha ta’lim va umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida psixologik xizmatning tashkil etish imkoniyati va muammolari. Science and Education, 2(7), 293–297.